

**ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՎԵՀԱՓԱՌ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻ ՀՈՒՇԱԳԻՐԸ
ԵԿԵՂԵՑԻՆԵՐԻ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴԻՆ
ՀԱՅԱՍՏԱՆՅԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑՈՒ ՄԱՍԻՆ**

Ա. ՀԱՅԱՍՏԱՆՅԱՅՑ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ Ս. ԵԿԵՂԵՑԻՆ

Հայաստանյայց Առաքելական Ս. Եկեղեցին Արևելիի հնագույն պատմական եկեղեցիներից մեկն է, նիմնված Ս. Բաղեսու և Ս. Բարթողիմեոս առաքյալների փառոցության և նահատակության վրա:

Կ դարի կեսերին Հայաստանում արդեն կար կազմակերպված եպիսկոպոսական թեմ, ըստ եվսեբիոս Կեսարացու վկայության:

Հայաստանի ամբողջական դարձը դեպի քրիստոնեություն տեղի է ունենում 'Ի դարի սկզբներին, Ս. Գրիգոր Լուսավորիչ Հայրապետի (299—325) փառոցությամբ:

Հայաստանում քրիստոնեությունը պետական կրոն է հռչակվում 301 թվականին:

Նույն թվականին Ս. Գրիգոր Լուսավորիչը կառուցում է Ս. Էջմիածնի Մայր Տաճարը, ուր հաստատում է Հայրապետական իր Աթոռը, որպես Հայաստանյայց Առաքելական Եկեղեցու նվիրակության գլուխ և կենտրոն:

Ս. Գրիգոր Լուսավորչից սկսած, Ս. Էջմիածնում են նստել Ամենայն Հայոց Հայրապետները:

Վազգեն Ա Ամենայն Հայոց այժմյան Հայրապետը Էջմիածնում նստած 130-րդ Կաճակալն է:

Հայաստանում, Ե դարի վերջերից սկսած, քաղաքական դեպքերի դժբախտ թերությունով, Հայրապետական Աթոռը թափառում է տեղից տեղ, մինչև ժն դար:

485 բվականին Հայրապետական Աթոռը փոխադրվում է Գվին, 925 բվականին՝ Աղթամար, 1293 բվականին՝ Սիս (Կիլիկիա): 1441 բվականին Հայրապետական Աթոռը վերադառնում է իր նախկին կենտրոնը՝ Ս. Էջմիածին:

1441 բվականից սկսյալ, առանց ընդհատման, Ամենայն Հայոց Հայրապետները նստում են Ս. Էջմիածնում:

Հայաստանյայց Առաքելական եկեղեցու դավանությունը խարսխված է Ս. Գրիգորի, սուրբ ավանդության և Նիկիայի (325 թ.), Կոստանդնուպոլսի (381 թ.) և Նիսիոսի (431 թ.) առաջին երեք տիեզերական ժողովների կանոնների վրա:

Քրիստոսաբանական հարցերում Հայաստանյայց Առաքելական եկեղեցին ընդունում է Նիսիոսյան կամ Կյուրեղյան (Աղեփսանդրացի) դավանությունը, ըստ որի Քրիստոսի մեջ աստվածային և մարդկային բնությունները միացած են անալյալիկ, անխառն, անշփոթ կերպով և կազմում են մի անձնավորության մեջ «միատեղալ մի բնություն»:

Ս. Էջմիածնի մեջ Ե դարի սկզբներին Ս. Մեսրոպ վարդապետը և Ս. Սանակ Հայրապետը Ս. Գիրգը թարգմանել են հայերեն լեզվով, Յոթանասնից օրինակի վրայից:

Բ. ԱՐԳԻ ՎԻՃԱԿԸ

Հայաստանյայց Առաքելական եկեղեցու եվրոպետության Գլուխն է Ս. Էջմիածնի Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, որը կոչվում է Մայրագույն Պատրիարք և Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց:

Ամենայն Հայոց Հայրապետության ենթակա Աթոռներն ու թեմերն են հետևյալները.

1. Երուսաղեմի Պատրիարքություն (Պատրիարք՝ եղիշե Արքեպիսկոպոս Տերաբրյան):

2. Կոստանդնուպոլսի Պատրիարքություն (Պատրիարք՝ Շնորհ Արքեպիսկոպոս Գալստյան):

3. Տառն Կիլիկիո Կաթողիկոսություն (կենտրոնը՝ Լիբանան—Անթիլիաս). այս Աթոռին ենթակա թեմերն են Լիբանանը, Սիրիան և Կիպրոսը:

4. Սովետական Հայաստանում.

ա. Արարատյան թեմ.

բ. Շիրակի թեմ.

5. Սովետական Միության մեջ.

ա. Վրաստանի և Իմերեթիայի թեմ.

բ. Ադրբեջանի և Թուրքեստանի թեմ.

գ. Նու-Նախիջևանի և Հյուսիսային Կովկասի թեմ.

դ. Մոսկվայի հոգևոր հովվություն.

6. Արտասահմանում.

ա. Պարսկաստանի երեք թեմեր (Թավրիզ, Թեհրան, Իսպահան).

բ. Հնդկաստանի և Մայրագույն Արևելքի թեմ.

գ. Իրաքի թեմ.

դ. Եգիպտոսի թեմ (հերառյալ Եթովպիան և Սուդանը).

ե. Հունաստանի թեմ.

զ. Բուլղարիայի թեմ.

է. Ռումինիայի թեմ.

ը. Արևմտյան Եվրոպայի թեմ (կենտրոնը՝ Փարիզ).

- բ. Հյուսիսային Ամերիկայի Միացյալ Նահանգների թեմ (ներառյալ Կանադան, կենտրոնը՝ Նյու-Յորք)。
 ժ. Կալիֆոռնիայի թեմ (ներառյալ Մեֆսիկան, կենտրոնը՝ Լոս-Անժելոս)。
 ժա. Հարավային Ամերիկայի թեմ (Արգենտինա, Բրազիլիա, Ուրուգվայ, Վիլի), կենտրոնը՝ Բուենոս-Այրես。
 ժբ. Անգլիա, Հայրապետական պապիրականություն, Լոնդոն。
 ժգ. Միլանո, Հոգևոր հովվություն։
 ժդ. Վիեննա, Հոգևոր հովվություն։
- Հայաստանյայց եկեղեցվա ժողովրդի քիվն է մոտավորապես 4 500 000 ամբողջ աշխարհում, որից մոտ 1 700 000-ը Սովետական Հայաստանում, 1 400 000-ը Սովետական այլ հանրապետություններում և մնացածը, շուրջ 1 400 000, տարածված ամբողջ աշխարհում։

28 ապրիլ 1982

Ա. ԷԶՄԻԱՇԻՆ

